

Svétnik se je najprej ozrl na jerbas, potem na plašč, ki je visel tam, in vprašal brez obotavljanja:

»Gospodična, Vi ste porodili tukaj...? In niste prijavili poroda...?«

Gospodična je molčala.

»To se razume... to vidim... in plašč? Ali Vam je prav, ali ste ga že pomerili?«

»Plašč je isti,« se je oglasil Zveřina, stopil bliže, a se ga ni dotaknil. Ukraden plašč je kriminalen predmet in kriminalen predmet je svet.

»Seveda, mladi ste še... postavljali bi se... Toda povejte, ali Vas ono tam ni zmodrilo?«

Dekle ga je pogledalo z obrazom, ki je bil v temi lep, iz velikih oči, ki so se v temi bleščale, ter se je ničemurno nasmejnilo...

Sedli so na prejšnja mesta v dvorani, dvignili prejšnje kupe k ustom, ali prejšnje veselosti ni bilo v družbo. Slaščice so se oğabne dolgočasile na krožnikih, kupe, polne draęega vina, so se zdele napolnjene z zopno in pusto tekoćino. Smehljaj se je le svétnik, ali ta smeh ni veljal družbi.

»Vidite,« je rekla majorka, »tako se godi ćloveku: misli, da je na varnem, počuti se voljno in mehko v družbi enako mislećih, enako ćutećih in enako razpoloženih ljudi. Srce se pogreje v veseli zavesti, da ni razglasja — kar se prekolje zemlja, prepad zazija pod nogami brez dna. Mraz in groza vejeta iz njega, ćloveka zazebe do kosti. Mene na primer zebe v mozeg...«

Major jo je ogrnil s plaščem in jo potrepal po rami.

»Ne, ne,« je rekla s tistim ćisto gotovim glasom, ki ne trpi tolažbe, »to so trenutki v življenju, ki jih ne moreš zamuditi. Tema ima lice, grob odpira usta in govori... Mene zebe v mozeg...«

Le Gizi je bila brezbrizno vesela. Dva kodra sta se ji spustila s senec in se zateknila v uhane. Kilavec ju je moral reševati.

»Kar dva naenkrat — in kaj pravite, koliko je stara?«

Kilavec se je sklonil — »šestnajst!« — in jo uęriznil v uho.

Zamorska kraljica.

Stanko Majcen.

Moje ime je Kempinski, Eduard Kempinski. To omenim samo zavoljo tega, ker razen tega imena ni nič posebnega na meni.

Kar se je v mladosti z menoj zgodilo, je pravljica, ki se je zelo lepo začela, površno zavozlala in srećno razrešila. Resnica je le, kar zdaj živim, in to je: pod kapo št. 25 gledam na štirioglatem stolcu po Kolodvorski cesti.

Moj najboljši klient je dr. Kosta Petrović, naućni minister v pokoju, veliki križ... vitez... zaslućna medalja... in nebroj odlikovanj, ki jim ne vem imena. Moć je v najboljših letih, a že moćno siv.

»Blagorodje, toplo je danes,« ga naęovorim, vstanem in se odkrijem. Ozre se počasi in previdno, ker mu dolga in občutljiva brada ne pusti, da bi se kretal preurno.

»Danes je toplo, da,« mi pritrdi in je takoj prijazen.

»Ali je kaj novega?«

»Nić, ekscelenca. Mladina je zanić. Šole zapirajo zapored, štrajk na štrajk...«

Petrović gre naprej in si misli svoje. Petrović je namreć stopil v pokoj v zelo burnih ćasih. Valovi strankarstva itd..., kakor se bere v ćasopisih. Gospod Petrović je zdaj zasebnik, zasebnik z

nebrojem odlikovanj sicer, ali zasebnik brez prizanašanja.

Oni dan se je poleg mojega stolca sklonil na kanton in si vzvihnill hlaće.

»Blagorodje, kaj se Vam je pripetilo?«

»Trak se mi je utręal.«

Torej — zasebnik, kakor sem rekel. Povezal si je ćevelj in šel vrabce pitat.

Ali vendar se mu prikupim še vedno, će, recimo, vstanem, se odkrijem in rećem:

»Blagorodje, nekdo me je vprašal po Vas. Rekel sem, da ste pri seji, ki bo trajala do dveh popoldne. Će je nujno, naj se potrudi po seji, sem rekel...«

»Tako je, će je nujno — po seji,« in gospod minister mi stisne drobić v roko.

Dobra smotka, to je na Kolodvorski cesti mnogo vredno. Ta cesta, bi dejal, je najresnićnejša cesta v mestu, najpristnejši kos mešćanskega, da, ćlovešćkega življenja v mestu. In kjer se življenje odigrava brez okolišćin, brez šminke takorekoć, tam ne diši dobro...

Ljudje imajo opravke. Za denarjem, ki ima urne noęe, treba hiteti. Hlastno, hlastno — to je ritem hoje in kretenj v tej ulici. Pozdravljajo se le mimogrede, smeh jim še lepi na licih, ko že v

starem tiru, prejšnjem tiru drve za dobičkom in prilikami.

Cel podplat vidim malokdaj na tej cesti. Ali neprestano slišim: Moj advancement, moje zveze, bodočnost, ki se mi odpira... Škoda, da Vas ne morem povabiti nocoj, imam mizo polno gostov.

Če pomislim, da je podplat primeroma poceni, advancement pa silno drag...

In malodane vsakdo je komu kaj dolžan. Dolžnikov je v tem mestu toliko, kolikor listnic. Kako in na kak način, to vedo sami, moja naloga je, da to dejstvo pribijem in ga upoštevam.

Prav moj gospod, ki se mu je trak utrgal, me je nekoč previdno vprašal, ali mi je kaj dolžan. Meni nič, pač pa mojemu tovarišu št. 32 na Veliki pasaži 5 kron, sem rekel, ker nisem maral še jaz postati upnik ljubeznivemu gospodu.

Poleg vse strasti in vneme za dobiček, ki se jim sveti iz oči, ki jim dobesedno moli iz čeljusti in se ostri v dolgih špičastih zobeh — poleg očitnega pohlepa po vsem, kar po denarju zveni in je okroglo, se vsi ti ljudje, ki prihajajo mimo mene, vsi brez izjeme žrtvujejo drug za drugega.

»Jaz«, to je nekaj, kar ne živi zase, kar diha za interese drugih. Skupščine, shodi, komiteji in eksekutive, vse to so organi občne skrbi in dobrotljivosti, brez katerih si ni moči misliti družbe. Da jih je deset v mestu, bi trije naredili komite, dva eksekutivo, in vseh deset bi bilo treba pozdravljati.

Odlikovanja so vnanja znamenja zaslug, ki jih ni vedno lahko natančneje označiti. Ne trdim, da so eni in isti leto in zimo na krmilu. Dobrotljivost in skrb za občni blagor trajata le nekoliko časa. Dobrotniki se menjavajo, celo neprostoovoljno menjavajo. Nekaka zavist vlada med njimi, kdo bo danes, kdo bo jutri iztegnil roko in odprl dlan.

Jaz nimam zaslug. Ne glede na to, da se ne morem z ničemer drugim ponášati razen s številko, ki jo imam na kapi, in da bi se menda ne našla kronika ali zgodovina, ki bi o meni zabeležila ta stavek: Št. 25. je bil izredno zaslužen mož na vseh poljih človeške olike in omike..., ne glede na to, pravim, se mi noče dobrot. »Ne tro se stvari v prostoru, kjer misli lahko med sabo prebivajo.« Ne peham se, in tako me nihče ne peha — in sem mirne in zdrave glave.

Ali to še ni osebnost. Osebnost je nekaj tako kompliciranega, da bi je še dolgo ne imel, tudi če bi jo razumel. Osebnost je obleka. Moja suknja, od dežja in solnca enako izprana, je podobna zidu, na katerega se naslanjam. Moj obraz, od zraka razrit, je kakor omet. Če bi živel še sto let na

Kolodvorski cesti, bi me nihče ne razločil več... To je kvečemu mimikri, kakršen živi v živalstvu, ali mimikri brez pomena. Osebnost je filozofija, osebnost je nazor...

Včasih se mi zdi, da sem slučajno tu, da bi bil prav lahko na onem koncu sveta, recimo na južnem koncu Afrike, kjer bi menda tudi zijala prodajal, z ministri norce bril in smotke pušil.

Kar se Afrike tiče, sem doživel nekaj malega, nekaj okroglega, kar se sicer ne odlikuje med mojimi ostalimi spomini, kar pa vendar hočem zdaj povedati.

Sedel sem na svojem stolcu na Kolodvorski cesti, menda v štiridesetem letu svoje starosti. Bilo je ob treh popoldne, najhujša vročina, ljudje so se trumoma vračali od brzdovlaka. Ko so se množice razgubile, je ostala na prazni cesti kakor žabica po plohi — zamorka, pravo zamorsko dekle, nekako trinajst let staro. Ozirala se je zdaj na konec, zdaj v ustje ulice in tuhtala napise. Ta je pot zgorešila, sem dejal, ali počakal sem, da me najde. Že je mislila, da je izgubljena popolnoma, obrazek se ji je skremžil v jok, ko ji k sreči obvisi pogled na meni. Za koga me je imela, ne vem. Še s kislim obrazom se je okrenila k meni in me vprašala v neumljivem jeziku, kaj in kako.

»Ali iščeš cesto, ali številko, ali človeka?«

Na to ni vedela odgovora.

»Ali imaš denar?«

Na to vprašanje bi še bila odgovorila, vsaj pripravljala se je na odgovor, ali revica ga ni umela.

»Kako ti je ime?«

Zdaj je umolknila tudi z očmi, z mišicami in s srcem. Mogoče se je sramovala povedati svoje pravo ime. Nekatera zamorska imena se izgovarjajo z umetnostjo jezika, ki je naš ni zmožen. Tiha in mrtva je bila kakor ptička, ki trešči izpod oblakov na trdi tlak.

»Ljuba stvarca,« tako sem jo nagovoril, »tako ne pojde naprej v starem svetu. Najprej treba, da se nekako imenuješ. Zapomni si besedico: Táku. Táku ti je namreč ime. Ná, dve kroni, da imaš kaj v žepu, zdaj pa na tramvaj in k policiji.«

To je razumela. Prikimala je, kot da mi je hvaležna za vse, najbolj pa za to, da sem jo napotil k policiji.

Stopila je na tramvaj, kupila listek in sedla na prvo mesto pri durih. Skrival sem stopil na zadnjo platformo, ker se mi je zdelo, da se ji bo do policije še kaj pripetilo.

V vozu so sedeli različni ljudje. Mene niso zanimali, ker sem jih poznal po obrazu, nikogar

pa po imenu. Tudi kaj počenjajo, sem vedel precej. Zamorka pa je zanimala vse. Komi, ki je dotlej bral knjigo, jo je ob vstopu zamorka zaklopil in se je vsesal v tujko z očmi in ustmi. Listal je po njej hlastno, kakor poprej po knjigi...

Ko sva izstopila, je izstopil tudi on. S knjigo pod pazduho jo je mahal za nama, kakor sluga.

V prvem nadstropju zelo prostranega in svetlega poslopja sva potrkala in odprla. Policaj-pisaču je palo pero iz roke.

»Prijavljam prihod na tri dni...«

»Izvolite sesti, pokličem šefa,« je rekel začuden policaj, vstal in stopil v drugo sobo.

Šefa ni bilo v pisarni. Policaj je poklical portirja, ki je na hodniku spal, naj gre po šefa. Portir je strmel z odprtimi ustmi, z nazaj obrnjeno glavo je odšel skozi duri.

Medtem je policaj marljivo pisal dalje. Ni se ozrl na strašno stranko, ali ušesa so mu jela rdeti od sramu, da se je tako brez potrebe razburil.

Sedla sva in čakala, zamorka je bila trudna. Portir se je vrnil brez šefa.

»V kavarni ga ni. Natakari je rekel, da je odšel pred pol ure. Mogoče se je odpeljal. Ključ visi.«

Premislil sem, v kakšni zvezi da sta šef in ključ, in ali mogoče nadomestujeta drug drugega tako, da ključ visi, če šef odide..., ko se policaj-pisač dvigne in naznani:

»Jutri pridita, danes je prepozno.«

V veži je čakal komi. Knjige ni imel več pod pazduho. Spremil je naju do vrat. Na ulici so čakali ljudje. Bilo jih je nad sto.

»Kam zdaj, predraga? Prijavljena nisi, v hotel je prežgodaj, ali imaš znanca tukaj?«

Namenil sem se, da ji naredim pot po tlaku, ali ni bilo več mogoče. Kakor mravelj se je natrpalo ljudi od vseh koncev, tiščali so z bradami in z očmi v naju, zlasti v zamorko, ki si je drgnila

nosek... Nekdo je zavpil iz prvega nadstropja — bila sva še vedno v bližini policijskega poslopja —: »Ne stojte na tlaku, ne ovirajte prometa, stran!« — in dva krepka komolca sta potisnila...

Ženska z jebasom v roki se je zgrabila za klobuk. Vsebina rdečega lončka se je prelila po obleki soseda, ki se je okrenil in prisolil kľofuto popolnoma nedolžnemu dečku. »Ne stopajte mu po prstih!« je zavpila druga, ki je mislila, da dečko joka zavoljo bosih nog, in ga je vlekla iz gneče. Ali tudi njej se ni dalo več. Množica se je zvarila v maso, ki je le še trepetala pod pestmi policajev.

Dva voza sta se ustavila, ker nista mogla naprej, duri so se otvorile...

»Predraga, to je šele začetek. Kakšen bo konec, nihče ne ve. Rotim te pri vsem, kar sveto v tvojem srcu spi, rotim te, draga, vrni se, odkoder si prišla, preden se zgodi poslednje! Vrni se v Afriko, dokler še nisi prijavljena in ključ visi... Prepozno bi bilo!«

Spremil sem jo na kolodvor in jo potisnil v vlak. Odzdravila je z obrazom, ki je bil ves v zadregi. Zamorska kraljica?

In od tedaj so se moje misli zaokrenile. Potujejo namesto po Kolodvorski cesti po puščavah afriških, po vročem zlatem pesku in se divijo krasoti eksotičnih rastlin. Ne boje se ne leva, ne leoparda, ne kač, ki so v tej širini baje posebno hude. Ne plašijo pa se tudi naselbin zamorcev, ki so v tej pokrajini baje tudi posebno ljuti. Moje misli šetajo svobodno po zamorskem selu in iščejo drage devoyke. Zdaj živi drugo življenje, svojega pravega imena se ji ni treba sramovati več, in če se spominja svojega bivanja v Evropi, se ga spominja kakor kratkih, hudih sanj.

Pa kakor sem rekel, ta dogodek se ne odlikuje med mojimi ostalimi spomini in razen imena ni nič posebnega na meni.

